

حمایت و توسعه محیط زیست دریائی خلیج فارس و دریای عمان

دکتر جمشید ممتاز

به تاریخ 27 سپتامبر 1971 به مناسبت تشکیل سمیناری در بیروت راجع به محیط زیست و توسعه، دولت کویت با تأکید بر خطراتی که محیط زیست خلیج فارس را تهدید می‌کند خواستار تشکیل کنفرانس منطقه‌ای با شرکت کشورهای ساحلی به منظور تنظیم کنوانسیون در زمینه حراست از محیط زیست دریائی شد.

تصویب کنوانسیون لندن مورخ 2 نوامبر 1973 درخصوص جلوگیری از آلودگی ناشی از فعالیت کشتیها که خلیج فارس را «منطقه ویژه» اعلام می‌کند و همچنین تصمیم شورای حاکم برنامه محیط زیست ملل متحد در ماه مارس 1974 مبنی بر ضرورت حراست از خلیج فارس و قبول نقش هماهنگ‌کننده اقداماتی که در این زمینه انجام خواهد گرفت، به فعالیت کشورهای ساحلی در جهت اتخاذ تصمیماتی به منظور

حمایت و توسعه محیط زیست خلیج فارس و دریای عمان سرعت بیشتری بخشد.

1. خلیج فارس، منطقه ویژه

بر اساس کنوانسیون لندن 1973 خلیج فارس همانند دریای مدیترانه، دریای سرخ، دریای بالتیک و دریای سیاه منطقه ویژه شناخته شده است.¹ موقعیت این دریاها از لحاظ اقیانوس شناسی و اکولوژیکی و همچنین تراکم تردد کشتیها اتخاذ تدابیر ویژه ای را برای پیشگیری آلودگی ناشی از کشتیها میطلبد.

تردیدی نیست که خصوصیات جغرافیایی و طبیعی خلیج فارس و آسیبپذیری آن در مقابل آلودگی ایجاب می کند که دولتهای ساحلی تدابیری در سطح منطقه برای حفاظت از محیط زیست دریایی، با در نظر داشتن کلیه منابع آلودگی، اتخاذ نمایند.

حجم آب خلیج فارس با وسعتی معادل 250.000 کیلومتر مربع و عمق متوسط 35 متر، اندک است، مضافاً اینکه تنگی گلوگاه هرمز سبب می شود که آبهای آن به

---

1. ضمیمه یک کنوانسیون.

کندي تجديد شود.² شوري آب در اين محدوده دريائي به علت عمق کم آن و درجه حرارت بالا در منطقه بسيار زياد است و سبب مي شود که از توانائي پالایش و تصفيه فضولات توسط آب دريا به صورت محسوسي کاسته شود.³

اهميت مخازن نفتي در منطقه و افزايش توليدات و صادرات آن در سالهاي اخير مهم ترين عامل در آلودگي آبهاي خليج فارس به شمار مي رود. طبق آمار منتشر شده توسط سازمان ملل متحد، توليد نفت هشت کشور ساحلي خليج فارس در سال 1985 نزديک به هفتصد ميليون تن متريک تخمين زده شده است که سهم توليدات فلات قاره به 1.180.425.000 تن متريک مي رسد که بيش از 600 چاه نفتي استخراج مي شود.⁴ بخش مهمي از توليدات نفتي توسط نفتکش هاي غولپيکر از بيست و چهار پايانه نفتي به

---

2. سخنراني آقاي دکتر مسعود کيهان در سمينار خليج فارس، 24 مهرماه 1341، تهران. سخنرانيهاي ايراد شده در اين سمينار توسط اداره کل انتشارات راديو در دو جلد تحت عنوان **سمينار خليج فارس** به چاپ رسيد. رک. به ج 1، ص 10 - 17.

3. دکتر محمد سعيد صباريني: **دريا و محيط زيست**، ترجمه دکتر حسن محمدي، سازمان منطقه اي محيط زيست دريائي کويت، 1987، ص 37.

4. 1934 ENERGY STATISTICS YearBook /U.N./New York, 1986 pp. 156-138.

خارج از منطقه صادر می‌شود. در چنین شرایطی فوران احتمالی چاه‌های نفتی، برخورد نفتکش‌ها و همچنین عملیات تخلیه آب توازن آنها هرکدام ممکن است خطرات مهمی برای محیط زیست دریایی به دنبال داشته باشد. طبق آمار موجود به علت عملیات تخلیه آب توازن، همه ساله بین 4 الی 5 میلیون تن نفت به آب‌های خلیج فارس ریخته می‌شود.

در سال‌های اخیر کشورهای منطقه به علت افزایش درآمدهای نفتی از رشد بی‌سابقه‌ای در زمینه‌های صنعتی، حمل و نقل و توسعه شهری برخوردار شده‌اند. در حال حاضر نزدیک به شش میلیون نفر در مراکز شهری ساحلی زندگی می‌کنند و انتظار می‌رود که جمعیت بعضی از این شهرها در کمتر از یک دهه دو برابر شود. تخلیه زباله‌های شهری به دریا، تخلیه پساب گرم و شور کارخانه‌های شیرین‌کن و همچنین استفاده از ماسه بستر دریا برای فعالیت‌های شهرسازی و صنعتی، همگی از عواملی است که محیط زیست دریایی را بطور محسوسه مختل می‌کند.⁵

---

5. دکتر حسن محمدی، همان مأخذ، ص 36 و 41.

2. نقش هماهنگ کننده برنامه محیط زیست ملل متحد

متعاقب کنفرانس محیط زیست که به سال 1972 توسط ملل متحد در استکهلم تشکیل شد، مجمع عمومی ملل متحد مبادرت به تنظیم این برنامه نمود.⁶ به سال 1976 این برنامه براساس توصیه طرح اجرائی کنفرانس استکهلم مبادرت به تنظیم و تصویب برنامه ای موسوم به «دریاهای منطقه ای» کرد. نظر به خصوصیات اکولوژیکی و جغرافیائی هر منطقه دریائی و وجود منافع مشترکی بین کشورهای ساحلی این دریاها، کنفرانس استکهلم و برنامه محیط زیست را بر آن داشت که برای دستیابی به نتایج بهتر، مسائل مربوط به محیط زیست دریائی حتی الامکان در سطح منطقه مورد بررسی قرارگیرد و برای جلوگیری از آلودگی محیط زیست دریائی، دولت‌ها اقدام به پذیرش تعهداتی در سطح منطقه بنمایند. بدین ترتیب خلیج فارس نیز توسط شورای مدیران حکام برنامه

---

6. قطعنامه 2997 مجمع عمومی ملل متحد به تاریخ 15 دسامبر 1972.

محیط زیست ملل متحد در فهرست دریا های منطقه ای قرار گرفت و این برنامه مسئولیت هماهنگی اقدامات کشورهای ساحلی و مؤسسات ملل متحد را به منظور تنظیم یک کنوانسیون منطقه ای به عهده گرفت.⁷

به سال 1976 این رکن سازمان ملل متحد، مبادرت به اعزام هیئت واقعیتیابی⁸ متشکل از نمایندگان برخی از مؤسسات تخصصی ملل متحد از جمله سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد، سازمان آموزش علمی و فرهنگی ملل متحد، سازمان بهداشت جهانی و سازمان دریائی بین‌المللی به منطقه کرد. هیئت مذکور اقدام به شناسائی و بررسی مسائل نمود و بر اساس اطلاعات جمع‌آوری شده، پیش‌نویس طرح اجرائی برای مقابله با آلودگی را تهیه کرد. این پیش‌نویس که جنبه‌های علمی و اجتماعی - اقتصادی حراست از محیط

---

7. توصیة شماره 102 کنفرانس استکهلم درخصوص همکاری منطقه ای (A/CONF.48/14). در حال حاضر برنامه دریاهای منطقه ای، یازده منطقه دریائی از جمله خلیج فارس و دریای عمان را در بر می‌گیرد. برای کسب اطلاعات بیشتر در این خصوص رجوع کنید به:

P.H. Sand: "The Rise of Regional Agreements fo Marine Protection" In The Law of the Sea Essays in Memory of Jean Carroz F.A.O. Rome 1987 p.223-232.

8. fact finding.

زیست منطقه را مورد بررسی قرار می‌دهد، در جلسه‌ای با حضور کارشناسان مؤسسات تخصصی ملل متحد در پاریس از 16 تا 18 ژوئن 1976 مورد بررسی و تجدید نظر قرار گرفت.

متعاقب این جلسه، کارشناسان کشورهای ساحلی در سه نوبت به‌منظور فراهم کردن مقدمات کنفرانس منطقه‌ای گرد هم آمدند: ابتدا از تاریخ 6 تا 8 دسامبر 1976 برای بحث و تبادل نظر و توافق اصولی درخصوص طرح کنوانسیون تهیه شده و توسط برنامه محیط زیست، سپس از تاریخ 24 تا 26 دسامبر 1976 برای شناسایی منابع مختلف آلودگی در منطقه، و بالاخره از 13 تا 20 ژوئیه 1977 برای بررسی امکان ایجاد مرکز کم‌های متقابل در موارد اضطراری.⁹

به دنبال تصمیم شورای برنامه محیط زیست ملل متحد، مدیر اجرایی این برنامه از دولتهای ایران، عراق، کویت، عمان، قطر، عربستان سعودی و امارات متحده دعوت کرد که از تاریخ 15 تا 23 آوریل

---

9. سند نهایی کنفرانس نمایندگان تام‌الاختیار منطقه‌ای کویت درباره حمایت و توسعه محیط زیست و نواحی ساحلی کویت، 15-23 آوریل 1978.

1978 در کنفرانس نمایندگان تام‌الاختیار منطقه‌ای در کویت شرکت کنند.

کنفرانس که با شرکت نمایندگان کلیه کشورهای ساحلی تشکیل شد مبادرت به تصویب طرح عملیاتی برای حمایت و توسعه محیط زیست دریائی و نواحی ساحلی، کنوانسیون منطقه‌ای کویت برای همکاری در باره حمایت زیست دریائی در مقابل آلودگی و پروتکل مربوط به همکاری برای مبارزه با آلودگی ناشی از نفت و سایر مواد مضر در موارد اضطراری نمود.¹⁰ در آخرین روز کنفرانس، کلیه دولتهای شرکت کنند، به استثنای عمان، کنوانسیون کویت و پروتکل ضمیمه را امضاء کردند و به تاریخ 30 ژوئن 1978، بعد از سپری شدن نود روز از تاریخ سپرده شدن پنجمین سند تصویب به دولت کویت که عهده‌دار وظایف دولت «نگهدارنده یا امین کنوانسیون» می‌باشد، لازم‌الاجراء شده است.¹¹

---

10. متن کامل کنوانسیون و پروتکل در ضمیمه کتاب حقوق بین‌الملل دریاها تألیف رابین چرچیل و آلن لو ترجمه بهمن آقائی (از انتشارات دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی) آمده است.

11. The Sirewe Fall Winte, 1979. p.2

بعد از گذشت بیش از ده سال از تاریخ فوق و به دنبال برقراری آتش بس بین جمهوری اسلامی ایران و عراق به تاریخ 29 مارس 1989، پروتکل راجع به آلودگی دریائی ناشی از اکتشاف و استخراج از فلات قاره به امضای کلیه دول عضو کنوانسیون کویت رسید. پروتکل حاضر در پایان نودمین روز پس از تاریخ سپردن حداقل پنج سند تصویب یا پذیرش، موافقت و یا الحاق به آن، لازم الاجراء خواهد شد.

قسمت اول

تعهدات دولتها

در چارچوب کنوانسیون منطقه ای کویت

دولتهای عضو کنوانسیون کویت متعهد میشوند که در محدوده دریائی که در شمول جغرافیایی کنوانسیون است¹² اقدام به

---

12. براساس ماده 2، کنوانسیون شامل محدوده دریائی منطقه ای است که از جنوب محدود است به خطوطی که نقاط جغرافیایی زیر را به هم وصل میکنند:
- از رأس ضربت علی به مختصات 16 درجه و 39 دقیقه شمالی و 53 درجه و 3 دقیقه و 30 ثانیه شرقی.
- به نقطه ای با مختصات 16 درجه شمالی و 53 درجه و 25 دقیقه شرقی.
- به نقطه ای با مختصات 17 درجه شمالی و 56 درجه و 30 دقیقه شرقی.

حمایت و توسعه محیط زیست دریایی ... ❖ 13

جلوگیری و یا کاستن از آلودگی¹³ محیط زیست بنمایند. هدفی را که دولتهای عضو دنبال میکنند حفاظت از محیط زیست منطقه، از طریق مقابله با کلیه منابع آلودگی است.

پنج منبع آلودگی مورد شناسائی کنوانسیون کویت قرار گرفته است: آلودگی ناشی از تردد کشتیها، آلودگی ناشی از تخلیه مواد زائد از کشتی و هواپیما، آلودگی واقع در خشکی، آلودگی ناشی از اکتشاف و بهره برداری از منابع بستر و

— به نقطه ای با مختصات 20 درجه و 30 دقیقه شمالی و 60 درجه شرقی.

سپس به رأس الفاسته با مختصات 25 درجه و 4 دقیقه شمالی و 61 درجه و 25 دقیقه شرقی که از این پس «منطقه دریائی» نامیده میشود. این منطقه شامل خلیج فارس، دریای عمان و منطقه ای به عرض تقریبی 200 میل دریائی در مقابل سواحل عمان در اقیانوس هند میشود.

13. براساس ماده 1 کنوانسیون، مقصود از آلودگی دریائی «داخل کردن مواد یا انرژی در محیط زیست دریائی بوسیله انسان بطور مستقیم یا غیرمستقیم میباشد که اثرات زیان بخش مانند آسیب رساندن به منابع زنده و خطر برای سلامت انسان و ایجاد مانع در فعالیتهای دریائی از جمله ماهیگیری و لطمه زدن به کیفیت از لحاظ استفاده از آب دریا و کاهش وسایل رفاهی به بار آورد یا احتمال ایجاد اینگونه خطرات را در بر باشد». کلیه کنوانسیونهای منطقه ای که در چارچوب برنامه محیط زیست ملل متحد تنظیم شده از آلودگی همین تعریف را کرده اند. این تعریف با مختصر تغییراتی مورد قبول کنوانسیون 1982 حقوق دریاها نیز قرار گرفته است.

زیربستر دریا، و سرانجام آلودگی ناشی از سایر فعالیت‌های انسان.¹⁴ تأکید بر این منابع آلودگی از جمله ویژگی‌های کنوانسیون کویت در مقایسه با دیگر کنوانسیون‌هایی است که تاکنون برای حراست از دریا‌های منطقه‌ای تنظیم شده است. آلودگی‌ای که بیشتر در مدنظر است آلودگی ناشی از بهره‌برداری از شن و ماسه برای شهرسازی و دیگر فعالیت‌های صنعتی از جمله ایجاد کارخانه‌های آب شیرین‌کن است، بطوریکه فعالیت‌های مذکور منجر به مختل کردن تولید میگو در خلیج کویت و آب‌های مجاور بحرین شده است.¹⁵ برای مقابله با این منابع آلودگی دول عضو کنوانسیون متعهد می‌شوند که منفرداً و یا به صورت مشترک کلیه اقدامات لازم را اتخاذ و با یکدیگر همکاری کنند.¹⁶

---

14. مواد 4 الی 8 کنوانسیون.

15. UNEP/WG. 10-. Background Paper 2, 11 May 1977.

16. ماده 3 کنوانسیون.

الف

اقداماتی که دول عضو کنوانسیون باید بعمل آورند

کنوانسیون کویت همانند دیگر کنوانسیونهای مربوط به حفاظت از محیط زیست، بخودی خود قابل اجرا نیست و اجرای مفاد آن مستلزم اتخاذ اقداماتی به صورت انفرادی و یا دسته جمعی توسط دولتهای متعاقد است.

1. اقدامات انفرادی

• **وضع مقررات ملی:** دولتهای عضو کنوانسیون موظفاند ضوابط و قوانین و مقررات ملی و داخلی مورد لزوم برای حفاظت از محیط زیست را وضع کنند. به دنبال برگزاری کنفرانس محیط زیست به سال 1972 در استکهلم، اکثر کشورهای ساحلی خلیج فارس مبادرت به تصویب قوانین و تصویبنامه‌هایی برای مبارزه با آلودگی محیط زیست دریائی

نموده اند.¹⁷ مع‌ه‌ذا در عمل، این مجموعه مقررات برای اجرای سریع ترتیبات کنوانسیون کافی تشخیص داده نشده است و چنین به نظر می‌رسد که دولتهای عضو باید در تکمیل و هماهنگ کردن این مجموعه اقدام نمایند.¹⁸ ضمناً دولتهای عضو کوشش خواهند کرد که سیاستهای ملی خود را برای انجام مؤثر تعهدات خود هماهنگ سازند و برای این منظور یک مرجع ملی تعیین کنند، که در ایران این مرجع سازمان حفاظت محیط زیست است.

• **الحاق به کنوانسیونها:** برای مبارزه با آلودگی ناشی از تردد کشتی‌ها و همچنین آلودگی ناشی از تخلیه مواد زائد از کشتی و هواپیما، کنوانسیون کویت از دول عضو می‌خواهد که اقدامات مناسب را با رعایت مقررات

---

17. از جمله ایران: قانون مربوط به «حفاظت دریا و رودخانه‌های مرزی از آلودگی با مواد نفتی» مصوب 1354/11/14 که مشتمل بر نوزده ماده و هشت تبصره است. برای جزئیات بیشتر رک. به آقای حسن حبیبی: «حقوق بین‌الملل در برابر مسئله خسارت وارده به دولتها در گستره دریاهای» فصلنامه حق، دفتر یکم، فروردین - خرداد 1364، ص 116.

18. In Depth Evaluation and Reorientation of the Kuwait Action Plan Report of the Ad Hoc GROVP of Experts Kuwait, 28 May – 9 June 1988, ROPME/WG-37/2 p.17.

کنوانسیونهای بین‌المللی معمول دارند. در این دو مورد چنین تشخیص داده شده که مقررات موجود در سطح بین‌المللی کافی است و احتیاجی به تنظیم مقرراتی در سطح منطقه نیست. در طرح عملیاتی کنوانسیون مورد بحث، به کنوانسیونهای مورد نظر که عبارتند از کنوانسیون 1954 لندن برای جلوگیری از آلودگی دریا به مواد نفتی و اصلاحیه‌های آن، کنوانسیون 1972 لندن درباره‌ی جلوگیری از آلودگی دریا ناشی از تخلیه مواد زائد و مانند آن در آب و بالاخره کنوانسیون 1973 لندن برای جلوگیری از آلودگی ناشی از کشتی‌ها (اصلاح شده بوسیله پروتکل 1978) صراحتاً اشاره گردیده و از دولت‌ها خواسته شده است که اقدامات خود را در جهت حمایت از منطقه، خصوصاً از طریق تصویب این کنوانسیونها، توسعه دهند.¹⁹

تعدادی از دولت‌ها به این کنوانسیونها ملحق شده‌اند، ولی اکثراً

---

19. بند 25 طرح عملیاتی برای حمایت توسعه محیط زیست دریایی.

به علت کندی و طولانی بودن تشریفات تصویب، به این توصیه توجه نداشته و در مواردی به درج برخی از مقررات این کنوانسیونها در قوانین و مصوبات خود اکتفا کرده اند. ایران در قانون «مربوط به حفاظت دریا و رودخانه های مرزی از آلودگی با مواد نفتی» مصوب 1354 خود از مقررات کنوانسیون 1973 پیروی کرده است.

2. اقدامات دسته جمعی

تنها در مورد قابل ذکر، تنظیم پروتکل هائی برای انضمام به کنوانسیون کویت است. براساس کنوانسیون مذکور دولتهای متعاقد موظفاند در تنظیم و تصویب پروتکل هائی که متضمن اقدامات و خط مشیها و ضوابط مورد توافق برای اجرای کنوانسیون باشد با هم همکاری نمایند. علاوه بر پروتکل همکاری منطقه ای برای مبارزه با آلودگی ناشی از نفت و سایر مواد مضر، در موارد اضطراری که همزمان با کنوانسیون کویت صویب رسید و پروتکل مربوط به آلودگی ناشی از اکتشاف و استخراج از فلات قاره و بستر دریا که

حمایت و توسعه محیط زیست دریایی ... ❖ 19

اخيراً به امضای دولتهای عضو کنوانسیون رسیده در طرح عملیاتی پیشنهاد شده است که دولتهای متعا هد با همکاری برنامه محیط زیست ملل متحد مبادرت به تهیه پروتکل های اضافی نمایند. زمینه های مورد توافق که ممکن است موضوع پروتکل های جداگانه ای باشد عبارت است از : همکاری علمی و فنی، توسعه حفاظت حمایت و استفاده هماهنگ از منابع زنده دریائی منطقه، مسئولیت و جبران خسارت ناشی از آلودگی محیط زیست دریا و آلودگی ناشی از منابع واقع در خشکی²⁰

نظر به اهمیت این منبع آلودگی در منطقه از سال 1983 اقدامات گسترده ای به منظور تهیه پروتکلی در این خصوص انجام گرفته است، ولی متأسفانه تاکنون به علت عدم تفاهم جمهوری اسلامی ایران و عراق در مورد نحوه برخورد با آلودگی ناشی از رودخانه های مرزی، طرح پروتکل مربوط به تصویب نرسیده است؛ مع هذا انتظار می رود که با برطرف شدن آخرین موانع در آینده نزدیک دولتهای عضو

---

20. بند 24 طرح عملیاتی.

کنوانسیون کویت مبادرت به تصویب و امضای آن بنمایند.

ب

الزام دولتهای عضو به همکاری با یکدیگر

کنوانسیون کویت توصیه می‌کند که همکاری در زمینه‌های مورد نظر حتی‌الامکان در چارچوب «سازمان منطقه‌ای برای حمایت از محیط‌زیست دریایی» انجام گیرد.²¹

1. زمینه‌های همکاری

دولتهای عضو یا یکدیگر در زمینه تحقیقات علمی کنترل و ارزیابی مربوط به آلودگی در منطقه دریایی همکاری خواهند نمود و اطلاعات حاصله و دانستنی‌های علمی را جهت اجرای کنوانسیون و پروتکل‌های آن مبادله خواهند کرد. تدوین و ایجاد هماهنگی برنامه‌های ملی تحقیقاتی و مراقبت و ارزیابی مربوط به منابع آلودگی، دیگر زمینه همکاری است که کنوانسیون مقرر داشته است. به‌منظور حصول اطمینان از دستیابی به این هدف،

---

21. مواد 4 و 12 کنوانسیون.

دولتها مبادرت به ایجاد شبکه منطقه‌ای خواهند نمود. بالاخره برای مقابله با آلودگی، دولتها موظف خواهند بود با یکدیگر در تهیه و تنظیم برنامه‌های کمکه‌های فنی و غیره همکاری نمایند.²²

2. سازمان منطقه‌ای برای حمایت از محیط زیست دریایی

کنوانسیون کویت بکرات بر این نکته تأکید داشته است که دولتهای عضو میتوانند مستقیماً و یا در صورت لزوم از طریق سازمانهای ذیصلاح بین‌المللی و یا منطقه‌ای با یکدیگر همکاری نمایند. تردیدی نیست که توسل به سازمانهای بین‌المللی از جمله سازمان کشتیرانی بین‌المللی و یا ترتیبات سازمانی برنامه محیط زیست ملل متحد که از امکانات فنی و تخصصی لازم برخوردار هستند، بهترین شرایط را برای همکاری فراهم می‌نماید. بدین ترتیب دولتهای عضو در انتخاب چارچوب تشکیلاتی همکاری‌های دوجانبه و چندجانبه خود از آزادی عمل برخوردارند. معهدا در مورد تهیه و تنظیم برنامه‌های

---

22. ماده 10 کنوانسیون.

کمک‌های فنی و غیره در زمینه‌های مربوط به آلودگی، کنوانسیون از دولتها می‌خواهد که همکاری در چهارچوب سازمان منطقه‌ای برای حمایت از محیط زیست دریائی انجام گیرد.

سازمان منطقه‌ای برای حمایت از محیط زیست دریائی و یا «راپمی»²³ که علامت اختصاری آن به انگلیسی است، توسط دولتهای عضو کنوانسیون تأسیس شده و مقر دائمی آن در کویت است. این سازمان از سال 1981 فعالیت خود را آغاز کرده است.

سازمان از يك شورا متشکل از نمایندگان دولت متعاهد يك دبیرخانه و يك کمیسیون قضائی برای حل اختلافات که ترکیب و حدود اختیارات آن هنوز مشخص نشده است، تشکیل می‌شود. از جمله وظایف شورا بررسی مرتب اجرای کنوانسیون و پروتکل‌های آن و برنامه عملیاتی است. در این راستا شورا موظف است که وضع آلودگی دریا و اثرات آن بر منطقه را براساس گزارش‌هایی که از طرف دولتهای متعاهد و سازمان‌های صلاحیت‌دار دریافت می‌دارد، مورد بررسی قرار دهد. دبیرخانه سازمان

---

23. Regional Protective Organization of Maritime Environment (ROPME).

که شامل پرسنل لازم و در رأس آن يك دبیر اجرائی است که توسط شورا انتخاب می‌شود، دارای وظایف و مسئولیت‌های متعددی است. گذشته از وظایفی که صرفاً جنبه اداری دارد، دبیرخانه موظف است در صورت تقاضای هر یک از دول عضو، ترتیبات لازم را برای تأمین کمک فنی و راهنمایی برای تهیه و طرح قوانین ملی مربوط فراهم نماید. از دیگر وظایف شایان ذکر، تنظیم و اجرای برنامه‌های کارآموزی در زمینه‌های مربوط به اجرای کنوانسیون و پروتکل‌های آن است.²⁴

با وجود جو نامساعد حاکم در منطقه، این سازمان توانسته است در طول سال‌های اخیر نقش مؤثری در جمع‌آوری اطلاعات اساسی درباره محیط‌زیست منطقه داشته باشد. تاکنون با کمک برنامه محیط‌زیست ملل متحد و برخی از مؤسسات تخصصی آن، سازمان مطالعاتی به‌منظور ارزیابی منشأ و میزان آلودگی و اثرات آن در منطقه انجام داده است.²⁵

---

24. مواد 16-18 کنوانسیون.

25. از جمله:

- Dust Eallout in the Northern part of the ROPME Sea Area ROPME/GC-5/005-1987.

مع هذا باید اذعان داشت که کماکان سازمان و کشورهای عضو در مواردی با نقصان اطلاعات اساسی مواجه هستند.

قسمت دوم

تعهدات دولتها

در چهارچوب پروتکل‌های ضمیمه کنوانسیون

هدف از تنظیم و تصویب پروتکل‌های ضمیمه، همکاری گسترده‌تر در زمینه حمایت از محیط زیست دریایی در برابر آلودگی از طریق اتخاذ تدابیری معین و مشخص در جهت اجرای تعهدات کلی است که دولتها در چارچوب کنوانسیون کویت پذیرفته‌اند. به همین علت ارتباط تنگاتنگی که بین کنوانسیون کویت و پروتکل‌های آن وجود دارد، پروتکل همکاری منطقه‌ای برای مبارزه با آلودگی ناشی از نفت و سایر مواد مضر در موارد اضطراری که همزمان با کنوانسیون تصویب و امضاء شده است، جزء لاینفک کنوانسیون محسوب می‌شود و تنها دولتهای عضو کنوانسیون می‌توانند

- Waste Water Discharges From Domestic Sources to the ROPME Sea Area Report
Kuwait - 1987.

به پروتکل راجع به آلودگی دریائی ناشی از اکتشاف و استخراج فلات قاره مدقق شوند.

بطورکلی شمول جغرافیائی پروتکل‌ها همان محدوده دریائی است که در ماده 2 کنوانسیون کویت تعریف شده است. مع هذا دولتهای عضو پروتکل همکاری منطقه‌ای در موارد اضطراری می‌توانند در صورت تمایل، از لحاظ مقابله با موارد اضطراری در دریا بنادر، خورها، خلیج‌های کوچک و مرداب‌های خود را جزء منطقه دریائی محسوب نمایند.²⁶

منطقه‌ای که پروتکل مربوط به فلات قاره در آن قابل اجرا است دربرگیرنده کلیه قسمت‌های فلات قاره هر دولت متعاقد است که در داخل و یا مجاورت منطقه دریائی قرار گرفته است. بدین ترتیب، پروتکل مذکور شامل دریای سرزمینی و به طریق اولی آب‌های داخلی کشورها نمی‌شود. با در نظر گرفتن این واقعیت که تعداد قابل ملاحظه‌ای از سکوه‌های نفتی در دریای مرزی کشورها قرار گرفته است این محدودیت جغرافیائی قابل توجیه نیست،

---

26. ماده 4 پروتکل موارد اضطراری.

مضافاً اینکه دولتهای عضو کنوانسیون کویت خود را متعهد نموده بودند که کلیه اقدامات لازم را برای جلوگیری و کاستن از آلودگی ناشی از عملیات اکتشاف و استخراج نه‌تنها در فلات قاره بلکه در بستر و زیردریای مرزی معمول دارند.²⁷ در عوض، منطقه پروتکل شامل آن قسمت از فلات قاره دولتهای عضو که در مجاورت منطقه دریائی کنوانسیون قرارگرفته نیز خواهد شد. گسترده‌گی فلات قاره عمان در اقیانوس هند که در ماورای منطقه دریائی کنوانسیون کویت ادامه دارد، ایجاب می‌کند که چنین ترتیبی در پروتکل پیش‌بینی شود.

الف

تعهدات دولت در چارچوب پروتکل همکاری منطقه‌ای برای مبارزه با آلودگی ناشی از نفت و سایر مواد مضر در موارد اضطراری

مقصود از مورد اضطراری در دریا هر نوع آسیب، رویداد، واقعه یا وضعیتی است که منجر به آلودگی مهم یا تهدید

---

27. ماده 7 کنوانسیون.

قريبالوقوع به آلودگي مهم در زيست دريائي بوسيلة مواد نفتي گردد و نيز شامل ساير حوادثي كه براي كشتيها منجمله نفتكشها رخ دهد و فورانهاي ناشي از فعاليتهاي حفاري و توليد نفت، وجود نفت و ساير مواد مضر در آب ناشي از نقص تاسيسات صنعتي خواهد بود.

تجربه نشان داده است كه براي مقابله با چنين مواردني نير و تجهيزات زيادي بكار گرفته شود كه احتمالاً هيچيك از دولتهاي منطقه نمي‌تواند به تنهائي آن را فراهم نمايد. به همين جهت، همكاري بين دولتها ترجيحاً در چارچوب مركز كمكهاي متقابل موارد اضطراري، امري ضروري به نظر مي‌رسد.

1. اقدامات دولت براي مقابله با موارد اضطراري

براي مقابله با موارد اضطراري آلودگي به صورت كامل و جامع، دولتهاي

عضو پروتکل متعهد می‌شوند که تدابیر لازم را در سطح ملی و منطقه‌ای اتخاذ نمایند. اولین و مهمترین اقدام دولت‌ها در جهت تقویت بنیه خود برای رویارویی با آلودگی در موارد اضطراری خواهد بود. بدین منظور دولت‌ها کوشش خواهند کرد نیروی انسانی کارآمد و تجهیزات لازم از جمله هواپیما و کشتی در اختیار داشته باشند و با تنظیم طرح‌هایی نحوه انجام عملیات و استفاده از این امکانات را مشخص نمایند. تاکنون هفت دولت مبادرت به اتخاذ چنین طرح‌هایی نموده‌اند.²⁸

تردیدی نیست که سرعت عمل در رویارویی با موارد اضطراری و همکاری بین دولت‌ها عوامل تعیین‌کننده‌ای در مهار کردن منبع آلودگی به شمار می‌رود. برای اینکه وجود هر نوع مورد اضطراری در اسرع وقت به اطلاع مراجع ذیصلاح دولت‌ها و مرکز کمک‌های متقابل برسد، دول عضو پروتکل از فرماندهان کشتی‌ها، خلبانان هواپیماها و مسئولان سکوهایی که در حوزه عمل آنان قرار دارد، خواهند خواست که این موارد را گزارش کنند و به‌محض

---

28. ماده 2 پروتکل موارد اضطراری.

دریافت گزارش، دولت‌ها موظف خواهند بود مراتب را به دیگر دول متعاقد و دول صاحب پرچم کشتی که در مورد اضطراری درگیر است، اطلاع دهند.²⁹

دولتهائی که نتوانند به علت کمبود امکانات به تذهائی با آلودگی مقابله کنند، می‌توانند از دیگر دولت‌ها تقاضای کمک نمایند. این دولت‌ها نهایت سعی خود را برای کمک در حد امکانات و توانائی خود مبذول خواهند داشت. بدین ترتیب، در این خصوص پروتکل حقی برای دولت‌ها ایجاد نمی‌کند و هر یک از دولت‌ها مجاز خواهند بود که با در نظر گرفتن امکانات موجود و احتمالاً دیگر شرایط، به درخواست‌های رسیده پاسخ مناسب بدهند. مع‌هذا باید اذعان داشت که در عمل بسختی دولتی می‌تواند در شرایط اضطراری از مساعدت به دیگر دولتهای منطقه خودداری نماید و از همکاری در جهت دفع خطری که می‌تواند در نهایت منافع خود او را نیز تهدید کند، خودداری ورزد. در پروتکل آمده است که کمک مذکور امکان دارد شامل اعزام پرسنل، مواد و تجهیزات برای دفع مواد

---

29. ماده 7 پروتکل موارد اضطراری.

آلوده‌کننده که جمع‌آوری شده و همچنین تسهیل در امر انتقال پرسنل و تجهیزات به داخل و یا خارج از سرزمین هر دولت متعاقد و یا عبور از آن باشد.³⁰

2. مرکز کم‌های متقابل موارد اضطراری در دریا

مرکز کم‌های متقابل موارد اضطراری در دریا و یا «میمک»³¹ که علامت اختصاری آن به انگلیسی است، براساس قطعنامه‌ای که توسط کنفرانس نمایندگان تام‌الاختیار کویت صادر شد، در منامه پایتخت بحرین استقرار یافت و از سال 1983 فعالیت خود را آغاز کرد. این مرکز یکی از ارکان سازمان منطقه‌ای برای حمایت از محیط زیست دریائی محسوب می‌شود، ولی ماهیت فعالیت مرکز ایجاب می‌کند که از حداکثر آزادی عمل نسبت به سازمان برخوردار باشد. به همین علت، دبیر مرکز از اختیارات لازم برای رویارویی سریع و مؤثر در برابر موارد اضطراری برخوردار است.

---

30. ماده 2 پروتکل موارد اضطراری.

31. MEMAC.

هدف اصلی از تأسیس مرکز، تقویت بنیة دولتها و تسهیل همکاری بین آنها به منظور مبارزه با آلودگی در موارد اضطراری است. در این راستا و در صورت تقاضای دولتها، مرکز موظف خواهد بود آنها را در تهیه طرح‌های مقابله با موارد اضطراری، برقراری روش‌هایی که بتوان طبق آن به توانایی دولتها در مقابل با آلودگی افزود و همچنین تقویت و توسعه برنامه‌های کارآموزی کمک نماید.³² در این خصوص عملکرد مرکز مثبت بوده و تاکنون بیش از 200 کارآموز در برنامه‌های آموزشی و سمینارهایی که توسط مرکز در زمینه‌های مختلف مبارزه با آلودگی تشکیل شده است، شرکت کرده‌اند.³³

دولتهای عضو پروتکل به نوبه خود موظف خواهند بود مرکز را در گردآوری و توزیع اطلاعات مربوط به موضوعات مندرج در پروتکل یاری دهند. بدین منظور، دولتها اطلاعات مربوط به روش‌های مقابله با موارد اضطراری، تحقیقات مربوط به زمینه‌های مذکور و همچنین نتایج و تحولات

---

32. ماده 3 پروتکل موارد اضطراری.

33. In Depth, op. cit., p.5.

آن را در اختیار مرکز و دولت متعهد قرار خواهند داد. ضمناً در صورت وقوع هر نوع مورد اضطراری، دولتهای درگیر سریعاً امر را به اطلاع مرکز خواهند رسانید. نظر به اهمیت اطلاعات و ضرورت مبادله آن در اسرع وقت، پروتکل پیش‌بینی می‌کند از جمله وظایف مرکز، ایجاد و حفظ یک سیستم مخابرات و اطلاعات مناسب با نیازهای دول متعهد و مرکز خواهد بود.³⁴

محتمل است که در آینده مرکز رأساً در امور مربوط به رویارویی با موارد اضطراری مداخله کند. در جریان کارهای مقدماتی که به تشکیل کنفرانس کویت انجامید، آن دسته از دولتها که فاقد نیروی انسانی کارآمد و تجهیزات لازم برای مقابله با موارد اضطراری بودند، اصرار داشتند که چنین مسئولیتی به مرکز داده شود. در پروتکل آمده است که یکی از هدفهای بعدی مرکز، امکان اقدام به عملیات مبارزه با آلودگی خواهد بود. پیش‌بینی شده است که شورا می‌تواند پس از ارزیابی فعالیت‌های مرکز و باتوجه به

---

34. ماده 3 پروتکل موارد اضطراری.

منابع مالي موجود، چنین اختیاری را به مرکز بدهد.³⁵

ب

پروتکل راجع به آلودگی دریائی ناشی از اکتشاف و استخراج از فلات قاره

در مقایسه با دیگر منابع آلودگی، جامعه بین‌المللی توجه کمتری نسبت به آلودگی ناشی از اکتشاف و استخراج منابع فلات قاره مبذول داشته و تاکنون کنوانسیوني در این خصوص تنظیم نشده است و صرفاً برخی از کنوانسیونهای جهان شمول و منطقه‌ای که به دیگر منابع آلودگی اختصاص داده شده حاوی مقررات کلی در زمینه آلودگی ناشی از اکتشاف و استخراج منابع فلات قاره است. برای جبران این کمبود، در سال 1977 گروه کارشناسان برنامه محیط زیست ملل متحد تصمیم گرفت که این موضوع را در اولویت قرار دهد. حاصل فعالیت این گروه، تکوین 42 اصل است که باید ناظر بر اقدامات دولتها در جهت جلوگیری و کاهش از آلودگی ناشی از

---

35. ماده 3 پروتکل موارد اضطراری.

عملیات اکتشاف و استخراج از فلات قاره باشد.³⁶ ماده 208 ملل متحد در مورد حقوق دریاها نیز اصولی کلی را در این زمینه مشخص می‌کند. پروتکلی که اخیراً توسط دولتهای عضو کنوانسیون کویت به امضاء رسیده است این اصول را در مدنظر داشته و برای اولین بار مقررات جامع و کاملی برای جلوگیری از بروز حوادث و محدود کردن آلودگی ناشی از تخلیه مواد مضر در دریا در حین عملیات کاوش و بهره‌برداری از منابع فلات قاره وضع می‌نماید.

1. اقدامات تأمینی دولتها در جهت جلوگیری از آلودگی

قبل از صدور پروانه برای هرگونه عملیات دریائی که ممکن است موجب بروز خطرات قابل‌ملاحظه آلودگی در منطقه شود، دولتهای عضو پروتکل درخواست خواهند نمود که اثرات بالقوه ناشی از این عملیات بر محیط زیست مورد ارزیابی قرار گیرد. دولتها موظف خواهند بود خلاصه‌ای از نتایج این ارزیابی را، در صورتی‌که افشای اطلاعات مندرج در آن به امنیت ملی

---

36. UNEP/WG.14.

کشورشان لطمه نزنند، از طریق «راپمی» برای اظهارنظر کلیه دولتهای عضو ارسال دارند. قبل از صدور مجوز اکتشاف و یا بهره برداری براساس ارزیابی های انجام شده، دولت ذی نفع راهنمائیهای کلی که قرار است در اینخصوص توسط سازمان منطقه ای برای حمایت از محیط زیست دریائی تهیه شود و همچنین نظریات دیگر دولتها را مدنظر قرار خواهد داد. هرگاه دولتی ارزیابی را به دلایلی لازم نداند، متصدی عملیات، هیئت مستقلی را مأمور بررسی محیط زیست دریائی و زندگی آبزیان خواهند نمود.³⁷

دولت متعهد قبل از شروع عملیات باید مراقبت نماید که محل استقرار تأسیسات به نحوی انتخاب شود که هیچگونه مانع غیر موجهی برای دیگر فعالیت های قانونی که در دریا انجام میگیرد، ایجاد نکند.³⁸ به منظور جلوگیری از هرگونه حادثه و ایمنی عملیات، دولتهای متعهد مقرر خواهند داشت که کلیه اقدامات لازم معمول گردد. از جمله اقداماتی که قبل

---

37. ماده 4 پروتکل به فلات قاره.

38. ماده 5 پروتکل مربوط به فلات قاره.

از شروع عملیات باید مدنظر قرار گیرد، انتخاب تکنولوژی مورد استفاده توسط کارگزار است. دبیرخانه سازمان منطقه‌ای برای حمایت از محیط‌زیست دریایی، ارتباط مستقیمی بین تکنولوژی و ایمنی عملیات برقرار نموده بود و در طرح پروتکل پیشنهادی از دولت‌ها خواسته شده بود که با استفاده از بهترین تکنولوژی موجود در بازار، ایمنی عملیات را تضمین کنند و از موارد تصادفی آلودگی بکاهند. تعدادی از هیئت‌های نمایندگی با قید این عبارت مخالفت نموده، بر این عقیده بودند که چنین شرطی منجر به افزایش هزینه‌های اکتشاف و بهره‌برداری خواهد شد و در نهایت، توسعه اقتصادی کشورها را مختل خواهد کرد. سرانجام مقرر شد برای دستیابی به اجماع از دولت‌ها خواسته شود که بهترین تکنولوژی موجود و قابل‌توجیه به لحاظ اقتصادی را مدنظر داشته باشند.³⁹

هر يك از دول متعهد كلیه تدابیر عملی را بکار خواهند برد تا اطمینان حاصل کنند که تأسیسات از لحاظ ایمنی

---

39. ماده 2 پروتکل مربوط به فلات قاره.

مورد تأیید است و وسایل و ابزار های مورد استفاده، بویژه فوران‌گیرها و سایر وسایل ایمنی، در شرایط مطلوب کار قرار دارد و متناوباً مورد آزمایش قرار می‌گیرد. به‌منظور جلوگیری از برخورد کشتی‌ها تأسیسات دریائی باید در بالای سطح آب قرار گرفته و طبق رویه کشتیرانی بین‌المللی به چراغ و سایر ابزار اعلام خطر مجهز باشد. متصدیان تأسیسات دریائی موظف خواهند بود قبل از شروع عملیات یک طرح اضطراری جهت مقابله با هرگونه حادثه آماده‌کنند و آن را به تأیید مقام ذی‌صلاح دولتی که در حوزه صلاحیتش فعالیت می‌کنند برسانند. به کلیه افراد شاغل در این تأسیسات باید براساس این طرح‌ها آموزش لازم برای مقابله با موارد اضطراری داده شود.⁴⁰

جمع‌آوری تأسیسات بعد از خاتمه عملیات بهره‌برداری امری الزامی نیست و صرفاً در مواردی که ایمنی دریانوردی و منافع ماهیگیری ایجاب کند، دولت متعاهد تصمیم به برداشتن قسمتی و یا تمامی تأسیسات خواهد گرفت. در این خصوص، پروتکل از

---

40. پروتکل مربوط به فلات قاره.

مادة 60 کنوانسیون 1982 حقوق دریاها پیروی کرده است. قرار است سازمان منطقه‌ای برای حمایت از محیط زیست دریائی، راهنمای کلی در این مورد تهیه کند تا مبنای عملکرد دولتها قرار گیرد. ضمناً دولتهای عضو پروتکل خواهند کوشید در مناطقی که دارای منافع مشترکی در امر ماهیگیری هستند، روش مشترکی را در زمینه جمع‌آوری تأسیسات مورد تصویب قرار دهند.⁴¹ با در نظر گرفتن این واقعیت که در آینده نزدیک اغلب تأسیسات نفتی خلیج فارس فرسوده می‌شود، همکاری بین دولتها ضروری به نظر می‌رسد.

2. مقررات مربوط به دفع ضایعات سکوهایی حفاری

پروتکل بین ضایعات عملیاتی و زباله‌های معمولی قائل به تفکیک است. ضایعات عملیاتی شامل پس‌آب حاصل از قسمت ماشینها و تخلیه ناشی از عملیات حفاری است. در هر دو مورد، این ضایعات به میزان متفاوتی آغشته به نفت می‌باشد

---

41. پروتکل مربوط به فلات قاره.

و به همین دلیل برای محیط زیست دریائی زیان آور است.

در آن قسمت از منطقه پروتکلی که منطقه ویژه و دربرگیرنده خلیج فارس است به علت کثرت سکوهایی نفتی و آسیبپذیری منطقه هیچ نوع پس آب به دریا تخلیه نخواهد شد مگر اینکه میزان نفت موجود در آن، بدون اینکه رقیق شده باشد، از 15 میلی گرم در لیتر تجاوز ننماید.

در صورت تخلیه ضایعات ناشی از عملیات حفاری در منطقه پروتکل، مجاز شناخته خواهد شد که در حالت رقیق نشده میزان آلودگی نفتی بیش از 40 میلی گرم در لیتر به صورت متوسط در هر ماه تقویمی و در هیچ زمانی بیشتر از 100 میلی گرم در لیتر نباشد. خروجی تخلیه پس آب و فاضلابهای ناشی از عملیات حفاری تا حد ممکن زیر سطح آب دریا انجام خواهد گرفت.⁴²

تخلیه ضایعات ناشی از فعالیت هایی که در روی سکوها انجام می گیرد تابع مقررات بسیار دست و پاگیری است. با الهام از کنوانسیون لندن 1972 درباره

---

42. ماده 9 پروتکل مربوط به فلات قاره.

آلودگی ناشی از تخلیه مواد زائد به دریا پروتکل دفع برخی از مواد دیرپا و خطرناک برای محیط زیست و دیگر استفاده‌های خطرناک و مضر برای دریا را کاملاً منع می‌کند. این مواد عبارتند از مواد پلاستیکی و کلدیه زباله‌های دیگر شامل مواد کاغذی، تکه‌های پارچه، شیشه، فلزات، بطری، ظروف یکبار مصرف، پوشال و دیگر مواد بسته‌بندی.

دفع مواد زائد غذایی در فاصله کمتر از 12 میل دریائی از نزدیکترین خشکی منع شده است و فاضلاب تأسیساتی که ده نفر یا بیشتر در آن فعالیت دارند، در منطقه مورد اشاره در پروتکل تخلیه نخواهد شد. تدابیری برای تخلیه فاضلاب اینگونه تأسیسات در پروتکل پیش‌بینی شده است، از جمله ایجاد تسهیلاتی در نوار ساحلی به منظور دریافت فضولات.⁴³

بعد از گذشت بیش از ده سال از تصویب طرح عملیاتی برای حمایت و توسعه محیط زیست دریائی خلیج فارس و دریای عمان و لازم‌الاجراء شدن کنوانسیون منطقه‌ای کویت برای همکاری درباره حمایت

---

43. ماده 10 پروتکل مربوط به فلات قاره.

از محیط زیست دریائی در برابر آلودگی جا دارد که فعالیت دولتهای منطقه در امر حراست از محیط زیست مورد ارزیابی قرار گیرد.

سال گذشته سازمان منطقه‌ای برای حمایت از محیط زیست دریائی، گروهی از کارشناسان دول عضو را مأمور نمود که به این امر مهم بپردازند. بطورکلی کارشناسان بر این عقیده هستند که در بیشتر موارد، دولتها نتوانسته‌اند به علت بلندپروازی تنظیم‌کنندگان طرح عملیاتی، به اهداف تعیین شده دست یابند. در مواردی، ارزیابی محیط زیست به علت نقصان اطلاعات اساسی درباره هواشناسی و منابع منطقه، هنوز مراحل اولیه را طی می‌کند. در مواردی نیز مطالعات دولتها به علت عدم هماهنگی در سطح منطقه تاحدی بلااستفاده است.⁴⁴ بی‌تردید جنگ هشت ساله ایران و عراق که در گزارش کارشناسان سازمان منطقه‌ای مذکور مستقیماً به آن اشاره نشده از جمله موانع اصلی گسترش همکاری بین دولتهای منطقه در جهت نیل به اهداف کنوانسیون بوده است.

---

44. In Depth op. cit.

در طول جنگ، حمله به نفتکشها و بخصوص بمباران سکوهایی نفتی ایران توسط عراق و ایالات متحده آمریکا آلودگی‌های گسترده‌ای را به دنبال داشت و صدمات جبران‌ناپذیری به آبزیان خلیج فارس وارد نمود. اقدامات سازمان منطقه‌ای یاد شده در جهت مهارکردن فوران نفت و اجرای مفاد پروتکل به آلودگی در موارد اضطراری بی‌نتیجه ماند و دبیر اجرایی سازمان نیز اذعان داشت که سازمان مذکور برای رویارویی با چنین موارد آلودگی ندارد.⁴⁵

در حال حاضر، مینهای رها شده و نشت احتمالی محمولات خطرناک کشتی‌های غرق شده در طول جنگ ممکن است خطرات مهمی برای محیط‌زیست دریایی و کشتیرانی بوجود آورد. به‌منظور تنظیم برنامه شناسایی و پاک‌سازی منطقه از زباله‌های باقیمانده از جنگ و تدوین یک طرح زمان‌بندی شده عملیاتی، دولت کویت خواستار تشکیل اجلاس فوق‌العاده شورایی سازمان منطقه‌ای برای حمایت از محیط زیست دریایی شد. در این اجلاس که در تاریخ نهم و دهم آبان ماه

---

45. "La Sirecne" n= 23 Mars 1984 p 29-30.

1367 تشکیل شد، دولت کویت پیشنهاد کرد که به عنوان اولین قدم، آبهای سرزمینی و بین‌المللی منطقه دریائی کنوانسیون کویت بازرسی شود و موانع مختلف مورد شناسائی قرار گیرد و در مرحله بعدی، طرح عملیاتی برای تقلیل و کاهش این موانع از طریق هماهنگی با سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی و کشورهایی که ذی‌نفع در مسئله امنیت دریانوردی هستند تهیه شوند. ضمناً برای اجرای هرچه سریع‌تر این برنامه دولت کویت پیشنهاد نمود که کمیته عالی هماهنگی توسط دولت‌های عضو سازمان فوق‌الذکر که دارای تخصص در اینگونه فعالیت‌ها هستند تشکیل گردد و از کلیه سازمان‌های ذی‌ربط جهت تهیه و تأمین کلیه اطلاعات درخصوص موقعیت زباله‌های باقیمانده از جنگ و عواقب بالقوة آن دعوت شود.⁴⁶ درخصوص مینها باید متذکر شد که حقوق بین‌الملل، دولت‌ها را موظف می‌کند که بعد از خاتمه مخاصمة فعال، موقعیت مینها را به اطلاع دیگر دولت‌ها برسانند. در رأی مربوط به

---

46. Proposal on Surveillance, Ecological Assessment and Clearance of War-Related Pollution, Objects, and Wrecks in the Sea Area ROPME/CM-ES. 34 Annex V.

«تنگة كرفو» به سال 1949، ديوان بين المللي دادگستري اعلام داشت كه آلباني مي بايستي براساس ملاحظات انسان دوستانه، مين گذاري آبهاي سرزميني خود را به اطلاع ديگران مي رساند. بخش محيط زيست ملل متحد نيز به سال 1977 در گزارشي كه باقيمانده هاي جنگي اختصاص داده شود بود، از دولتها خواست كه هرگونه اطلاعاتي را كه درخصوص موقعيت مينها در اختيار دارند به اين بخش منتقل كنند.⁴⁷

اجلاس فوق العادة شوراي سازمان منطقه اي براي حمايت از محيط زيست دريائي از دولتهاي عضو خواست كه حداكثر ظرف شش ماه موقعيت مينها و كشتيهاي غرق شده را به اطلاع سازمان مذکور برسانند. اطلاعات مفيدي توسط دولتهاي عضو و برخي از مؤسسات كه در طول جنگ به كشتيهاي آسيب ديده كمك مي كردند، در اختيار سازمان قرار گرفته است و جلسه اي نيز با حضور كارشناسان دولتهاي عضو به منظور بررسي اين اطلاعات در تاريخ 2 و 3 ژوئيه

---

47. A/32/187 27 July 1977.

1989 در کویت تشکیل شد.⁴⁸ چنین به نظر می‌رسد که محموله اغلب کشتی‌های غرق شده که تاکنون شناسائی شده است، برای محیط زیست دریائی خطرناک نیست.

از هم‌اکنون برخی از دولتهای منطقه آمادگی خود را برای جمع‌آوری زباله‌های باقیمانده از جنگ اعلام نموده‌اند و باید امیدوار بود که با برقراری صلح بین ایران و عراق، دولتهای عضو کنوانسیون بتوانند با همکاری یکدیگر مبادرت به پاکسازی خلیج فارس بنمایند.

---

48. ROPME/CM-ES 3.3/3. 3 July 1989.